

Ifølge den fortsat alt for udbredte russiske tilgang er det en naturlov, at små nabolande skal optræde som afhængige klienter. Det er lige så uacceptabelt, at små folk – som de baltiske – arrogant afviser klientrollen, som hvis en siciliansk butiksejer viser manglende respekt over for den lokale mafialeder.

Nordeuropas og dansk forsvars fremtid

Anders Rømelings kronik: "Putins momentum, Baltikum og NATO" (15.1, 2014 på www.krigsvidenskab.dk) gav det nødvendige lille skub hen til tastaturet: Han pegede på et problem for Vesten, som også er centralt for Danmark. Det blev overset på vejen til landets aktuelle forsvarspolitik.

Dansk forsvarspolitik formes ikke af forudseelige og sandsynlige behov, men af modvilje mod fortiden. Den udtalte "det vil vi aldrig mere"-reaktion på det uventede møde med langvarig oprørskrig i Irak og Afghanistan kombineres med en skråsikker tro på, at Europas grimme og blodige historie er slut, og væbnet pres og konflikt i nærområdet blot er irrelevant fortid. Forsvarets hovedopgave skulle i stedet være

søredning og scenariefri kapacitetsopbygning i Arktis. Dette på trods af, at et logikløst grønlandsk nationalismeflip nu gør, at hjemmestyreordningen – og dermed Danmarks rolle i den arktiske region - meget vel kan smelte væk hurtigere end havisen.

Rømeling er i sin kronik i alt væsentligt fortrøstningsfuld, fordi han ser situationen i et øjebliksbillede. Det er imidlertid for smalt et perspektiv. Historien fortsætter, udviklingen går frem i spastiske ryk, som det har været tilfældet i og omkring Europa siden 1989: Sovjetunionens opløsning og Balkankrigene; Kaukasuskrigene med Ruslands invasion af Georgien 2008 som seneste fase; den økonomiske verdenskrise og nord-syd krisen i EU; det arabiske efterår; Tyrkiets skift tilbage til den populistiske, anti-vestlige linje, som prægede landet indtil for godt 90 år siden; i selve Europa stigende populistisk separatisme og højrenationalisme, der både presser det europæiske samarbejde og den fortsatte samlede eksistens af Storbritannien og Spanien. Hvert ryk overrasker historieløse diplomater, fremskrivende økonomer og teoretiserende samfundsforskere, der alle tror historien er slut, og blot ser hvert nyt ryk som et sidste efterskælv af det historiske jordskælv for 25 år siden.

Problemet Rusland

Det grundlæggende problem for Nordeuropa er nu Rusland pga. dets reaktion på tabet af Sovjetunionens supermagtstatus. Allerede før Putins åbne tilbagevenden til det geostrategiske verdenssyn, der prægede de europæiske stormagter for 100 år siden, blev kursen mod fortidens storhed åbent krævet af oppositionen mod Boris Jeltsins politik. Den russiske selvfølelse krævede en tilbagevenden til den autoritært ledede belejringsmentalitet, hvor grundtanken om, at samarbejde med Vesten og nabolande kunne være i fælles interesse, blev forkastet som naiv. For Rusland nu er al udenrigspolitik en kamp om prestige og indflydelse i en nulsumsopfattelse, hvor tab og nederlag for andre er lig med fordele for Rusland.

Ruslands naboer i det "nære udland"

Ifølge den fortsat alt for udbredte russiske tilgang er det en naturlov, at små nabolande skal optræde som afhængige klienter. Dette er specielt tilfældet, hvis de tidligere har været under Moskva og ikke er så irriterende robust beslutsomme som finner og polakker. Det er for russere lige så uacceptabelt, at små folk – som de baltiske – arrogant afviser klientrollen, som hvis en siciliansk butiksejer viser manglende respekt over for den lokale mafialeder. Rusland må dog – midlertidigt – acceptere denne tilstand, hvis den bliver understreget effektivt af en overlegen militær magt, dvs. USA. Indtil normale tilstande igen indtræder, kan man, mener de mafiøse russiske magtmennesker, udnytte alle olie- og gasstatens muligheder for at købe og presse sådanne landes politiske ledere til at optræde i personlig økonomisk interesse snarere end i deres

lands. I nabolande med store russiske minoriteter kan man derudover udnytte det forhold, at de henter deres holdninger fra det russiske stats-TV, og at man kontrollerer lokale dele af "Nashi", Putins ungdommilit. Om ønsket kan minoriteterne og disses aktivister så anvendes som Sudeter-tyskerne blev det i 1938.

Østeuropæernes stille indsigt

Det russiske regimes selvforståelse og hensigt er selvfølgelig forstået i dybden af de baltiske, finske og polske ledere, men uden at de siger dette offentligt. Offentlige udtalelser vil både kunne udnyttes i Moskva og chokere vesteuropæere. Balterne er dog meget hurtige og effektive til at støtte hinanden, når et af landene udsættes for russisk pres. De forstod og forstår også, at udviklingen i Georgien og Ukraine har direkte relevans for deres landes fremtid. Desværre ses Ruslands motiver og optræden kun rigtigt af Ruslands andre EU-naboer, dvs. Finland (diskret) og af Polen, samt af amerikanske betragtere.¹ Vesteuropæerne som flest med det tyske socialdemokrati i spidsen, tror fuldt og fast historieløst og tryglende på, at Europas historie er slut. Det værst tænkelige i deres tro på en sikret rig og fredelig fremtid er en "ny Kold Krig", der måske kunne opstå, hvis man stille, men fast i tale og optræden stod op mod de russiske magthavere. De forstår ikke, at en tilbagevenden til automatisk tilpasningspolitik bygget på "forståelse" og satsning på kompromis med dette korrupte og opportunistiske fortidsregime undergraver den fremtid, de søger.

Russiske muligheder

Jeg er enig med Rømeling i, at der ikke eksisterer nogen umiddelbar risiko for russisk intervention i et baltisk land. Dertil er den amerikanske militære interesse stadig for synlig, og det russiske regime har som nævnt andre veje til at købe og presse sig indflydelse. Rusland kan også konstant udnytte, at i Tyskland, Frankrig og Storbritannien viser man gerne maksimalt hensyn til Ruslands gas, penge, følelser og prestige.

Russerne ved også, at de sandsynligvis har gode muligheder for at sikre, at kriseforløb bliver tilstrækkeligt grumsede og uklare til, at vesteuropæerne kan skyde en væsentlig del af skylden på balterne selv. Det lykkedes fint i Georgien. Det er de russiske minoriteter i Nordøstestland og Rigaområdet store nok til, og transitregimet i korridoren fra Kaliningrad kan eventuelt anvendes over for Litauen. Ligesom Sovjetunionen var overbevist om, har Rusland ikke svært ved at tro på, at tiden arbejder for i landets interesse. I

¹ Wikileaks-dokumenterne fra 2010 giver indblik i bl.a. de polske og amerikanske opfattelser af den stigende trussel fra Rusland og af Putins gennemkorrupte og ustabile blanding af mafia-regime og KGB-stat. De større amerikanske avisers sammendrag og de oprindelige dokumenter kan uden besvær fremsøges på Internettet.

mellemtiden kan de oprustende og stadig stærkere russiske militære styrker i Østersøregionen bruges til øvelser og flykrænkelser minde balterne om deres eksistens og underkastelsens objektive nødvendighed.

Et strategisk udækket Nordeuropa

Det er en given ting, at den amerikanske militære profil i Europa vil blive gradvis, men drastisk, nedbygget over de næste 20 år. Den amerikanske militære supermagtsstatus bygger på tre elementer: Luftmagt, sømagt og teknologisk overlegenhed. Flystyrkerne har gennemsnitligt næsten F-16 alder og det samme gælder for flådestyrkerne. Kun en lille del af materiellet kan erstattes med nyt. Det dikteres af den dybt forgældede amerikanske økonomi, uanset hvem der vinder valgene i de næste 10-15 år. Hvis Rusland udviser tålmodighed må og vil USA prioritere Stillehavet og Kina over Europa. I Europa vil det østlige og sydlige Middelhav sandsynligvis kræve mere opmærksomhed end Nordeuropa. Der er næppe tvivl om, at USA vil bevare en teknologisk overlegenhed i forhold til de resterende militære småstyrker i Vesteuropa og Afrika, men det er jo i vor sammenhæng heroppe ret irrelevant.

Med hensyn til NATO er det væsentligt at huske på, at det - ud over et vellønnet bureaukratis opportunistiske innovationsevne - kun er USA's nu halvhjertet ledende rolle, der hindrer, at organisationen som Folkeforbundet i 1930'erne reduceres til en europæisk snakkeklub i et nyt hovedkvarter. Det ignoreres næsten af alle, at Alliancen i sin essens er et normalt halvhjertet politisk samarbejde, hvor traktatmæssige "forpligtelser" tolkes efter forgodtbefindende. Dette gælder både artiklerne 4, at landene skal opretholde forsvar med militær substans, og 5 musketéreden. Solidarisk optræden ud over vilje til konsultation og "mægling" afhænger af politisk vilje, og denne afhænger også af praktiske muligheder, herunder af lokale og regionale militære styrker.

Balternes afvæbning

Angelsaksiske krav til balterne op til NATO-medlemskabet i 2004 betød, at man i realiteten fjernede deres allerede da kritisk lille evne til indledende selvforsvar. Det var vigtigere at de havde specialiserede stående småstyrker til symbolske bidrag til krigen mod terror i fjerne lande, end at de fastholdt og videreudviklede kapaciteter der forhindrede overrulning på nogle få timer. De fik ordre til at forstå, at historien var slut, på trods af, at de godt vidste, at deres nye selvstændighed skyldtes, at de havde udnyttet, at samme historie havde åbnet et vindue på klem, som de kunne udnytte.

I 1997 havde danskledet rådgivning ellers anbefalet, at landene etablerede billige, nordisk-inspirerede territorialforsvarsstrukturer baseret på værnepligt og hjemmeværnsfrivillige. De ville "lugte" finsk og derigennem være afskrækkende. Samtidig ville de omkostningslette strukturer varigt kunne bidrage med veluddannede styrkebidrag til internationale operationer. Denne rådgivning blev specielt fra britisk side saboteret som anakronistisk og skadelig, hvad der i 2001-04 kunne forekomme logisk, fordi alle utænkende vidste, at Krigen mod Terror var al fremtid og Europas gammeldags og forfærdelige historie var slut. At hjælpe balterne ind i NATO og EU var Danmarks største udenrigspolitiske triumf efter 2. Verdenskrig. Da det skete i 2004 var man naivt tilfreds og så det som "Mission Accomplished", og sprang straks videre ud i verden for at bevare synligheden på det Hvide Hus' græsplæne, som salig Erik Seidenfaden beskrev dansk forsvars opgave. Den danske regering Fogh-Rasmussen var helt enig i, at Europas historie var slut, nu var Europa på plads og resten af Verden skulle ordnes. Den danske borgerlige regering efterlod derfor balternes forsvar med samme fragmenterede, skæve og ukampdygtige profil, som den radikale leder P. Munch arbejdede for i Danmark fra 1905 til 1940. Han ønskede en hær, der var så lille, at den ikke havde mulighed for at gennemføre et militært forsvar af landet, da det ville være provokerende. Det omfattede i øvrigt i 1930'erne blokeringen af en kupsikring af det minoritetstruede Sønderjylland, og logikken for balterne er, at militær tilstedeværelse i sådanne områder er provokerende. Den tilsvarende model fik balterne påduttet af NATO, fordi terrorister var USA's fokus, fordi russerne aldrig mere ville udgøre et problem, og fordi militær selvforsvarsevne af Munchs europæiske arvtagere fra alle partier opfattes som provokerende snarere end stabiliserende.

Danske bidrag til stabilisering

I mine 10½ år i Baltikum gennemrekognoscerede jeg alle grænseområder og mulighederne for at sikre de geografisk udsatte hovedstæder mod kup. Mulighederne for forsvar blev drøftet i rammen af øvelser på stabskurset på Baltic Defence College og under krigsspil på skolen med landenes militære ledere for at bidrage til samarbejdsevnen og en fælles opfattelse af udfordringer.

Konklusionen på godt 10 års arbejde med balternes forsvarsmuligheder er, at hvis de ville tage opgaven næsten lige så alvorligt som deres nordlige naboer i Finland, som de jo deler problemet med, kan de sikre, at et kupforsøg eller en indrykning i en del af regionen bliver uoverskuelig i sit forløb og med sikkerhed kostbar. Krævende i folkeligt engagement, ikke i økonomiske behov. Det vil skabe konventionel afskrækkelse og muligheder for at komme til hjælp. Både vi og de bør huske, at Rusland ikke har Sovjetunionens militære resurser, og at den russiske befolkning uanset propaganda vil være kritisk over for eventyr.

Som nævnt er landene nu helt afhængige af afskrækkelsen fra en klar amerikansk militær interesse ... og dermed af at den kan fortsættes. Danske – og andre europæiske landes – muligheder for at give sikkerhedspolitisk støtte til balterne er begrænset. Den danske flåde har fået lov til at fravælge muligheder for indsats i Østersøen, og er sikkerhedspolitisk helt irrelevant i regionen. De to andre danske værn kan derimod medvirke til at reducere den strategiske usikkerhed som kombinationen af balternes manglende selvforsvarsevne og Ruslands militære opbygning skaber. Flyvevåbnet kan forstærke dets eksisterende periodiske tilstedeværelse gennem øvelser fra flyvestationerne Siauliai i Litauen og Ämeri i Estland. Hjemmeværnet og Reserven bør fortsætte samarbejdet med og opbygning af de baltiske søsterorganisationer. Den opvågnen til virkeligheden som Estland fik i 2007-08, og landets nu seriøse arbejde for at opbygge et økonomisk overkommeligt mobiliseringsbaseret forsvar efter norsk-finsk mønster bør støttes yderligere, og med forstærket dansk militær rådgivningsstøtte søges udbredt til de to sydlige lande. Hæren bør udnytte sin eksisterende rolle som ramme for de baltiske felthærsenheder og etablere et fast og maksimalt synligt øvelsesmønster i landene. Derudover burde Hærens nye bataljonskampgrupper forberede etablering af personelæssig dybde og yderligere enheder gennem øget værnepligtsuddannelse og udnyttelse af reservekadrer, herunder hjemmeværnsenheder. Det vil også blive nødvendigt, hvis en fremtidig dansk international operation på trods af tidens ønsker og hensigter bliver af mere end kompagnistørrelse.

Det er ingen grund til blind optimisme og ingen undskyldning for fortsat dansk strudseoptræden. De eneste vesteuropæiske lande med en tradition for og evne til at kunne reagere hurtigt med forstærkninger – Storbritannien og Frankrig – reducerer lige nu deres muligheder. Tyskland hverken vil eller kan hjælpe effektivt med til at markere, at de baltiske lande ikke længere skal tilpasse sig Ruslands undergravning af Østeuropas sikkerhed. Så der er grund til at Danmark - helst sammen med Polen og eventuelt Sverige - gør det lidt, som er muligt.